

Exdirector general de l'FMI

Michel Camdessus

Valors per a un món global. Cap a una nova ciutadania solidària i responsable*

La globalització configura un conjunt de riscos i oportunitats gens menyspreables. Partint de la base d'una més que acceptada definició de globalització, l'autor esbossa en aquesta ponència els eixos de les respostes que proposa per a combatre amb eficàcia les externalitats negatives d'aquesta. La responsabilitat, la solidaritat i les institucions mundials que són fruit d'una aliança entre tots els països, se'ns presenten com els únics mecanismes eficaços per evitar la confrontació, les asimetries i, en definitiva, la pervivència del sistema occidental. Però dins d'aquest context global, quin és el paper específic que pot jugar Europa?

Responsabilitat i globalització són temes complexos però relacionats de mil maneres, començant per tot el que abasta el que suggereixen els nostres amics anglosaxons als homes i dones d'aquest segle quan diuen «Think globally, act locally». Aquest aforisme no només fa referència a dues actituds essencials que cal adoptar en paral·lel, sinó que comporta la fertilització mútua d'una i altra, és a dir que la nostra obra local guanya rellevància si està inspirada en una visió global, i per a aquesta sempre cal que l'experiència local l'enriqueixi en la immensa diversitat de la convivència humana. Pensem globalment, actuem aquí... però, com que amb això no n'hi ha prou, considero

---

* Transcripció de la conferència de clausura del Seminari «La construcció de la societat responsable», organitzat pel CEJP el 14 de desembre de 2005.

un gran honor que el president m'hagi invitat a clausurar les seves reflexions amb uns quants apunts extrets de la meua experiència passada en un organisme global i, més recentment, a la terra dels meus avantpassats dels Pirineus.

Un món global. De la globalització, s'ha dit tot. Se'n presenta com un conjunt complex de riscos i oportunitats: oportunitats de creixement i enriquiment col·lectiu relacionades amb la revolució de les tecnologies de la informació i la liberalització dels mercats; i riscos –perceptibles de manera molt més immediata– d'inestabilitat, de marginació dels més pobres, de desigualtats creixents, de proliferació de problemes amb una dimensió universal davant dels quals l'Estat-nació queda –sovint sense reconèixer-ho– desarmat. Enmig d'aquest embolic hi ha quelcom que saben molt bé aquells que, aquí, no es conformen només amb demonitzar la globalització: aquesta no és ni dolenta ni bona, sinó que és un fet, i serà el que nosaltres en fem, capaçs o no de nodrir-la amb valors pertinents del nostre temps.

Però quins valors? Jo he viscut molt de temps amb aquest interrogant, viatjant d'un país a l'altre durant tretze anys. Se'ns n'ofereixen molts, de valors. Molts alimenten la retòrica; alguns es vesteixen de tradicionals, altres de progressistes; uns es consideren d'ahir i eterns; uns altres són d'avui i es tenen per progressistes. Tinc un gran respecte pels uns i pels altres. Però, per damunt de tot, cal buscar aquells que puguin donar resposta als problemes del món global: els valors que, com a ciutadans europeus i d'acord amb la nostra cultura i la nostra història, puguem proposar al món i comprometre'ns a propugnar col·lectivament i com a individus. Considero que, com a persones per a qui la dignitat humana és el valor suprem i persones per a les quals la recerca d'un bé comú universal és cada dia més prioritària, podem destacar-ne tres: la responsabilitat, la solidaritat i el compromís de la ciutadania. La seva dimensió internacional, que és òbvia, es tradueix en les idees següents:

- Responsabilitat política davant de la globalització
- Solidaritat davant de la pobresa
- Ciutadania global per establir les institucions mundials de forma participativa i democràtica

A continuació m'agradaria comentar aquests punts des d'una perspectiva europea, ja que vosaltres com a catalans i nosaltres com a francesos tenim en comú que som europeus.

I - Responsabilitat davant de la globalització

En èpoques de canvis històrics decisius, el sentit de la responsabilitat és clau, tal com va dir magníficament Václav Havel en l'obertura de l'assemblea anual de l'FMI i del Banc Mundial l'any 2000: «Davant la globalització, només tenim una possibilitat: buscar a casa nostra i al nostre voltant noves fonts d'un sentit de responsabilitat per al món». La globalització fa necessària la renovació del sentit humà de responsabilitat per al bé comú, almenys en els dos aspectes següents:

- La responsabilitat de cada país –gran o petit– envers el món sencer, per al bé comú universal
- La responsabilitat de tots els agents socials –no només els governs– de desenvolupar el seu paper en la recerca del bé comú universal

Permeteu-me fer èmfasi en la responsabilitat de cadascun dels nostres països envers el bé comú universal. En el context de la globalització, les intrincades relacions entre els països fan que els fenòmens de contagi esdevinguin una qüestió important en la configuració de la nova economia mundial. La crisi de Tailàndia i la cadena de catàstrofes posteriors a Corea, Indonèsia, Rússia i el Brasil han demostrat clarament que qualsevol crisi actual, ja sigui en un país gran o petit, pot afectar tot el sistema a causa del contagi en els mercats globalitzats. És per aquest motiu que, ara més que mai, les polítiques econòmiques nacionals han de prendre consciència del seu impacte mundial potencial. La responsabilitat universal recau sobre tots nosaltres: tots els països, grans o petits, són responsables de l'estabilitat i la qualitat del creixement mundial; cap país no pot eludir aquesta responsabilitat i tots han de ser-ne plenament conscients. D'aquesta manera s'afegeix una nova dimensió al compromís d'excel·lència que té qualsevol govern en el control de la seva economia.

Amb aquesta intenció, a l'hora de definir les polítiques nacionals els nostres governs haurien de començar per prendre consciència de les conseqüències que poden tenir en altres països les mesures prenguin. I això hauria de tenir una repercussió directa en la manera com Europa enfronta la qüestió –molt preocupant avui dia, però de la qual es parla ben poc, malgrat que s'estigui arribant a un alt grau d'insostenibilitat– dels desequilibris de les balan-

La globalització se'ns presenta com un conjunt complex de riscos i oportunitats

ces de pagament dels principals agents mundials. Europa hauria de reconèixer que aquest no és només un problema dels nord-americans i dels xinesos, sinó que també és seu, i que precisament per això és urgent avançar en les reformes estructurals per donar més força, dins d'Europa, a la competitivitat en els mercats de productes i més flexibilitat en els mercats laborals.

També cal esforçar-se a fer que l'opinió pública dels nostres països, que ha acceptat amb cert entusiasme l'emergència del concepte *desenvolupament sostenible*, s'adoni dels canvis que comporta en la manera de viure i els accepti. Això és important. No es tracta només

Tots els països, grans o petits, són responsables de l'estabilitat i la qualitat del creixement mundial; cap país no pot eludir aquesta responsabilitat i tots han de ser-ne plenament conscients

d'augmentar un tant per cent el nostre ajut al desenvolupament o de decidir que paguin més els rics o els que contaminen l'aire o l'aigua. Es tracta de quelcom molt més fonamental: es tracta de reconsiderar una part del que hem obtingut fins ara, una part que està relacionada amb la manera de viure i de consumir; es tracta de l'estructura dels poders que regeixen les nostres societats; no és qüestió de destruir el teixit de les societats

sinó, com bé diu l'encíclica *Centesimus annus*, d'«orientar-les cap a una concepció justa del bé comú de tota la família humana». Aquesta és una gran tasca per a tots els que tenen la possibilitat d'ajudar els conciutadans a prendre consciència de les exigències del món actual.

Fer aquesta afirmació és una altra manera de reconèixer que el progrés econòmic depèn d'un sentit renovat de la responsabilitat, d'acord amb el qual cada agent és responsable de l'avenç de tots, de l'harmonia de les relacions socials a escala nacional i de la pau en l'esfera internacional.

En suggerir la participació de tots els agents introdueixo el segon aspecte de la responsabilitat: no la responsabilitat sobre allò que és universal, sinó el caràcter universal de la responsabilitat. La preocupació per la direcció de la comunitat internacional ja no és només responsabilitat dels governs, sinó que implica tota la resta d'agents: empreses, institucions financeres i societat civil, així com sindicats, ONG i organitzacions religioses: tots són, d'alguna manera, responsables de la humanització de la globalització. És evident que les empreses, els bancs i les institucions financeres estan profundament involucrats en l'economia globalitzada, i també és cert que les finances internacionals han esdevingut un afer gairebé privat, fet que confereix a les institucions

financeres una oportunitat i una responsabilitat creixent en la producció de béns públics comuns.

La societat civil, per la seva banda, cada vegada és més conscient de la dimensió universal de les seves responsabilitats. Els últims cinquanta anys s'ha demostrat que els agents civils poden ser guardians i promotors dels valors universals i han de ser-ho; i, en aquest sentit, la globalització no pot humanitzar-se sense la seva participació activa. Tanmateix, això implica que les ONG, que encapçalen moltes iniciatives en aquest camp, no han de perdre de vista el que sempre ha estat fonamental per als seus èxits: calen esforços pacients sense violència i un respecte absolut per la veritat amb l'objectiu d'ajudar a sensibilitzar l'opinió pública.

És ben clar: el bé comú té una dimensió universal i és responsabilitat de tots. Les paraules de Dostoievski mai no havien estat tan profètiques i pertinents: «Cada home és responsable de tot, davant de tots». Però per tal que el sentit de la responsabilitat sigui efectiu, ha d'anar de la mà del sentit de la solidaritat: la responsabilitat no respon a la seva definició si no culmina en solidaritat, però aquesta només assoleix els seus objectius si es desenvolupa de manera responsable. Per tant, ara parlarem de solidaritat.

Si deixem els pobres sense esperança, la pobresa minarà l'estructura de les nostres societats per la via de la confrontació, la violència i el desordre civil

II - Solidaritat en la reducció de la pobresa mundial

«L'amenaça sistèmica última és la pobresa». Aquestes paraules són d'Àngel Gurria, antic ministre de Finances i canceller de Mèxic, que acaba de ser elegit secretari general de l'OCDE. Aquesta referència a la salut del món com a sistema es fa ressò de la crida del papa Joan Pau II quan va afirmar: «O el desenvolupament esdevé un fet comú arreu del món, o patirà un procés de retrocés fins i tot a les zones caracteritzades per un progrés constant».

Quan observem les dinàmiques que mouen el nostre món, la lentitud del progrés en la reducció de la pobresa esdevé absolutament inacceptable. Hi ha algunes dades que ens donen una idea de les mancances humanes:

- Més de 1.200 milions de persones viuen amb menys d'un dòlar al dia
- Més de 1.400 milions de persones no tenen accés a l'aigua potable
- 900 milions de persones són analfabetes
- 900 milions de persones pateixen fam o desnutrició

Les diferències creixents entre rics i pobres i l'abisme entre les nacions més pròsperes i les més empobrides són moralment inacceptables i econòmicament devastadores, i socialment tenen un gran potencial d'explosió.

D'altra banda, ara sabem que no n'hi ha prou amb fer el pastís més gros, perquè el simple repartiment dels trossos té una forta influència en la dinàmica de desenvolupament. A més, si deixem els pobres sense esperança, la pobresa minarà l'estructura de les nostres societats per la via de la confrontació, la violència i el desordre civil. Això no és retòrica; és l'experiència del meu país, del que ha passat a pocs quilòmetres d'on visc. Si ens comprometem amb la promoció de la dignitat humana i la pau, no hem de tolerar la indiferència davant de la pobresa i els riscos que aquesta pugui comportar per a la pau. Hem de treballar plegats per alleujar el sofriment humà i, sobretot, per desarticlar els mecanismes que el provoquen. Aquest és el significat de la paraula *solidaritat* i aquesta hauria de ser la resposta d'Europa –d'una Europa que en el projecte de constitució es defineix com un «espai privilegiat de l'esperança humana»– a l'eterna pregunta de Déu a Caïm: «Què has fet amb el teu germà?»

Hem de treballar plegats per alleujar el sofriment humà i, sobretot, per desarticlar els mecanismes que el provoquen

La nostra Europa no pot fer un pas decisiu cap a la unitat sense tenir en compte la pressió de la misèria humana a les seves fronteres. D'aquí a vint-i-cinc anys hauran nascut dos mil milions més d'éssers humans, un 90% dels quals ho haurà fet a països en vies de desenvolupament. Cada matí se'ns recorda aquesta realitat amb noves onades d'immigrants clandestins a les nostres costes o fronteres. Prou que ho sabeu, aquí! La simple prudència política ens prohibeix ignorar l'obligació de fer front a aquests problemes com a europeus, com a primera potència comercial del món, amb totes les responsabilitats globals que això comporta. En lloc d'apartar la mirada de les tragèdies del món, hem de prendre-hi part tant com ens sigui possible per solucionar-les i treballar per una globalització més humana.

Potser és utòpic, tot plegat? Podem fer una proposta tan ambiciosa com aquesta a aquells que només es mouen pel desig de trobar solucions racionals als problemes mundials? Sí, perquè en un món perillós com el d'avui la humanitat només té futur si es basa en la solidaritat. La preocupació per la nostra supervivència i la dels nostres fills converteix l'obertura al món i el fet de com-

partir en l'única solució raonable. Davant de l'imponent repte de la misèria, l'única opció que tenim és reconèixer-lo com a nostre i intentar afrontar-lo. Fent-ho, podrem oferir a una joventut a la recerca de sentit nous motius per ampliar el seu horitzó i un nou espai per a l'entusiasme i la generositat.

Però què hem de fer? Com sempre, a l'hora de prendre grans decisions, tenim els elements per respondre molt a prop nostre. Podríem avançar de forma molt significativa si ens esforcèssim a complir la paraula que en diverses ocasions hem donat solemnement a la resta del món. No podem entrar a Europa oblidant-la: el nostre primer gest ha de ser tornar a llegir els compromisos amb una mirada nova per mesurar-ne l'abast, i així veurem que coincideixen amb el que haurien de ser els elements centrals de la nostra resposta a les crides del món.

Quins són aquests compromisos a què dono tanta importància? N'esmentaré tres:

1. La decisió presa a Monterrey el 2001, durant la conferència de l'ONU «Finances i desenvolupament», de substituir la relació d'assistència asimètrica entre països industrials i països en vies de desenvolupament per una relació d'aliança
2. El conjunt del que anomenem *objectius de desenvolupament del mil·lenni*
3. El compromís acceptat a Johannesburg el setembre del 2002 de basar la gestió econòmica i social, nacional, europea i mundial, en el desenvolupament sostenible

Si assumim aquests compromisos en conjunt, descobrirem que proporcionen tres elements concrets per a la contribució europea a un nou ordre mundial:

1. Aportar solucions de diàleg, prevenció i resolució de conflictes a tots els fronts mundials en què hi hagi tensions, i fer que Europa hi sigui una força de pau basada en la seva experiència de reconciliació
2. Contribuir a crear una nova cultura de solidaritat i aliances
3. Promoure una reforma del govern econòmic global que pugui fer un millor servei al desenvolupament sostenible

A continuació em centraré en l'anàlisi dels dos darrers punts, ja que corresponen més a la meua experiència internacional.

Hem de respondre al crit dels més pobres. Primer, al crit de l'Àfrica, l'Àfrica que es troba a les nostres portes. Crit! Això no és retòrica: el fet és que no trobo cap altra paraula per expressar l'estat d'aquest continent, la tragèdia de la seva situació econòmica i social, fins i tot la fragilitat dels seus encerts i els límits de les iniciatives dels seus governs i del suport que reben. Una tragèdia és això.

I com podem afrontar aquesta tragèdia de manera responsable? La resposta consisteix –em sembla– a dotar de contingut real l'aliança aprovada a Monterrey. Dècades enrere ja vam reconèixer que havíem d'obeir un deure d'assistència envers els països més pobres, especialment quan són veïns. Però què significa passar d'un concepte d'assistència a un concepte d'aliança? El que queda clar és que hem acceptat un canvi fonamental. L'aliança a què ens referim, que pot expressar-se millor amb la paraula anglesa *partnership*, és un diàleg entre iguals; implica que l'altre decideixi de manera sobirana les seves prioritats, òbviament després d'haver escoltat el que els seus socis puguin suggerir-li. L'aliança també suposa una franquesa absoluta amb l'altre i una acceptació de la seva mirada crítica a les nostres polítiques envers ell; comporta un respecte profund a les seves exigències ètiques, la seva cultura, les seves tradicions i fins i tot a l'organització de la seva vida col·lectiva. Una aliança també és acceptar caminar plegats pels nous camins de la globalització, sabent que això vol dir parar atenció als passos de l'altre...

Hem de respondre al crit dels més pobres

És evident que una aliança no substituirà l'assistencialitat de la nit al dia, però amb una aliança iniciem una nova forma de cooperació i n'hem d'acceptar totes les conseqüències. Convé destacar que els darrers anys el concepte d'aliança s'ha anat enriquint: inicialment només s'aplicava a les relacions entre Estats, mentre que ara té un sentit multidimensional i s'estén a les relacions entre empreses, institucions financeres i societat civil a escala mundial. D'altra banda, Europa ha donat un significat encara més fort a aquest concepte en acceptar entrar en una aliança amb l'Àfrica mitjançant la participació en el G-8; em refereixo al que suggereix la sigla anglesa *NEPAD*, la Nova Aliança per al Desenvolupament Econòmic de l'Àfrica, que es va aprovar a la cimera del G-8 de Gènova l'any 2001, i que consisteix en una oferta d'aliança definida conjuntament per tots els governs de l'Àfrica, que Europa i el G-8 han acceptat. En aquest sentit, trobo important subratllar dos fets: que per primera vega-

da a la història es tracta d'una iniciativa africana, i que l'amplitud de la nova aliança s'afegeix a la que Europa ha contret amb els països de la Mediterrània –que precisament ara no viu un moment gaire brillant.

He de dir que veig fortes objeccions en relació amb aquesta qüestió. Per què –ens diran– un nou esforç de suport a l'Àfrica si fins ara hem viscut molts de fracassos, hem contemplat la irresponsabilitat de molts governs i hem vist un munt de diners robats o en comptes suïssos? Es poden dir moltes coses com aquestes, i jo no les podria negar; però precisament la NEPAD –la nova aliança amb l'Àfrica– afronta aquests problemes. És –ho reitero– una iniciativa dels africans, que entre les seves prioritats tenen el bon govern, la sana gestió macroeconòmica i la lluita contra la corrupció. I el G-8, en ple acord amb l'Àfrica, ha decidit concentrar els seus ajuts als països que apliquin rigorosament i amb transparència aquest nou enfocament. Aquests països seran socis privilegiats per a nosaltres, i ens inspirarem, a l'hora de prendre les nostres decisions de suport, en les conclusions del que s'anomena peer review, és a dir, l'examen dels països africans en un marc multilateral, a escala regional, dels resultats i els esforços de cadascun.

Així doncs, la Unió Europea i el G-8 s'han de prendre seriosament el seu compromís amb l'Àfrica, i en especial el següent, sobre el qual us convido a reflexionar: «Contribuirem a fer que a cada país africà que es dediqui a lluitar contra la pobresa s'hi instauri un bon govern, s'hi emprenguin les reformes econòmiques necessàries, i no se li negui la possibilitat d'assolir els objectius del mil·lenni per manca de recursos financers». A això és al que ens hem compromès: vosaltres ja sabeu quins són aquests objectius del mil·lenni; per tant, no us ofendré repetint-los.

Tanmateix, no n'hi ha prou amb els mitjans de finançament, per més que siguin innovadors, com els que Espanya i França s'han compromès a promoure: cal afegir-hi una obertura a la negociació comercial internacional de Doha que doni als països pobres totes les oportunitats de desenvolupament que avui els neguem amb el nostre proteccionisme. Amb això, arribo als problemes actuals de la crisi de governabilitat global i a la necessitat de fer que neixi una nova ciutadania global per tal d'establir les institucions mundials democràticament.

La necessitat de fer que neixi una nova ciutadania global per tal d'establir les institucions mundials democràticament

III - Nova ciutadania global i governabilitat mundial

Fins avui, la globalització ha avançat empenya per dinàmiques financers o tecnològics que en certa manera han estat autònoms. Ara és hora d'assumir-la i d'emprendre iniciatives perquè els seus avenços i els nostres cap a la unitat mundial es facin amb coherència i estiguin al servei d'un desenvolupament humà sostenible. En concret, és hora de reconèixer que gran part de les tragèdies i els problemes de les últimes dècades (canvi climàtic, criminalitat, drogues, migracions clandestines, grans endèmies, sida, SRAG, etc.) no han tingut en compte les fronteres de l'Estat-nació i s'han estès ràpidament arreu del món.

Actualment, amb els progressos dels mitjans de comunicació i els avenços en el diàleg i en els mètodes de cooperació internacional, tenim la possibilitat d'afrontar-los com a família humana a escala mundial –que, en la majoria de casos, és la perspectiva més pertinent–, ja que, malgrat l'evidència, fins ara hem continuat fugint de la necessitat de dotar-nos dels mitjans institucionals per fer-ho. Per tant, ens cal un esforç d'imaginació per definir les entitats que puguin treballar per al bé comú mundial o, com a mínim, per reformar les institucions actuals. Aquesta és l'única manera que tenim de definir les estratègies que ens permetran protegir-nos de riscos col·lectius: identificar junts una visió clara del destí mundial i donar-nos la possibilitat de dirigir les forces de la globalització d'acord amb les exigències de justícia envers els països que tenen la impressió que mai no se'ls escolta.

Cal que ens preguntem si encara és pertinent l'aparell institucional creat el 1945 al voltant de les Nacions Unides

Estic parlant d'una empresa immensa. En aquest sentit, cal que ens preguntem si encara és pertinent l'aparell institucional creat el 1945 al voltant de les Nacions Unides –que, per cert, encarava amb vista els problemes d'aquell moment. Si avui dia mirem aquest aparell institucional, veiem clarament que hi falten instruments per donar resposta a problemes que ni tan sols tenien nom al final de la Segona Guerra Mundial –com, per exemple, els del medi ambient o les migracions–, perquè aleshores no es coneixien en els termes actuals.

També cal fer front al difícil problema de la responsabilitat política de les institucions internacionals. Molt sovint les percebem com a tecnocràcies irresponsables, mentre que, d'altra banda, cada dia carreguem a les seves espatlles

responsabilitats més importants i també els governs, en fer-ho, no s'imaginem abandonar la responsabilitat última del que s'hi decideix. En els àmbits de l'economia i les finances, una globalització més respectuosa requereix l'adopció de normes mundials, sense les quals no es podran corregir els abusos i les asimetries que observem actualment. Per tal que aquestes normes puguin adoptar-se i entrar en vigor, les institucions responsables han de ser reconegudes com a democràticament legítimes i cal permetre als països pobres o emergents prendre part en les seves deliberacions i decisions. Al llarg del temps s'han fet diversos intents per respondre a aquesta necessitat, però mai no s'ha aconseguit el consens.

D'altra banda, també convindria crear una instància d'arbitratge polític suprem per quan hi hagi diferències d'opinió o d'estratègia entre les institucions mundials. Caldria que un organisme realment representatiu, que hauria d'aplegar caps d'Estat o de govern amb legitimitat democràtica, pogués exercir aquesta responsabilitat. Hi ha hagut suggeriments en aquest

Convindria crear una instància d'arbitratge polític suprem per quan hi hagi diferències d'opinió o d'estratègia entre les institucions mundials

sentit, com el d'un consell de seguretat econòmica plantejat per Jacques Delors; una altra idea consistiria a ampliar les cimeres del G-8 a una reunió de caps d'Estat i de govern dels vint-i-quatre països representats a les juntes directives dels organismes de Bretton Woods, en presència dels dirigents de les principals organitzacions mundials i del secretari general de l'ONU, cosa que permetria coordinar les estratègies d'aquestes organitzacions i enfortir i fer evident, així, la seva relació amb els representants legítims de la comunitat mundial.

Això no obstant, sento dir que fins ara aquestes iniciatives no han tingut gaire ressò. Fem passes molt modestes en aquesta direcció –invitem uns quants caps d'Estat del Tercer Món a les trobades anuals del G-8 de manera exclusivament *ad hoc*. Ens hem de prendre seriosament el problema, perquè no només som davant d'un deure de justícia, sinó també d'una condició essencial per a l'eficiència de les organitzacions mundials, que són imprescindibles. Enteneu-me: es tracta de trobar una resposta global a problemes de dimensions mundials i no d'establir cap mena de govern econòmic planetari. El repte és formidable. Som la primera generació de la història que té la necessitat d'organitzar i controlar el món, no des d'una posició de poder com

la d'Alexandre, Cèsar o dels aliats del final de la Segona Guerra Mundial, sinó amb el reconeixement de les responsabilitats universals de tots els pobles, de la igualtat de drets per al desenvolupament sostenible i del deure universal de la solidaritat i la cooperació.

És una tasca difícil, i s'ha de fer en un entorn hostil, no el d'un procés irreversible cap a la unitat mundial, sinó el d'una lluita indecisa entre forces centrípetes a favor de la integració i forces centrífugues, regressives i violentes que s'han anat multiplicant. Això només serà possible amb el suport de l'opinió pública i si ens organitzem de manera que les seves exigències puguin satisfer-se de la manera més descentralitzada possible. Aquesta tasca requereix, per descomptat, un esforç d'informació i d'educació cívica enorme, com el que avui està duent a terme el nostre Centre d'Estudis, i té un nom: engendrar una ciutadania responsable a tots els nivells, que ha de ser un dels valors clau del segle XXI. De fet, la gran esperança d'aquest segle és que el procés de globalització que està unificant el món contribueixi al desenvolupament humà, i això només serà possible si la societat civil i els creadors d'opinió accepten la responsabilitat de dotar l'opinió pública de consciència global. S'ha de crear un nou tipus de ciutadania, no simplement un cosmopolitisme vague, sinó una ciutadania genuïna a tots els nivells de govern: local, nacional, europeu i global.

Ha arribat l'hora d'anar acabant: hem de parlar de valors! Un sentit global de responsabilitat i de solidaritat, una governabilitat del món renovada, basada en el sentit de ciutadania ampliat fins a l'horitzó mundial de les nostres responsabilitats: aquests valors poden ser prou perquè els homes i les dones de bona voluntat transformin la globalització en una eina per al progrés humà? Jo crec que sí, sempre que ens esforcem a abandonar les confrontacions ideològiques i mirem la realitat immediata de molts països –inclòs el meu– i ens centrem a recrear els vincles socials, rehabilitar la política, refer la cultura i reconèixer que cal inventar la nostra nova convivència i la nostra contribució a Europa i al món.